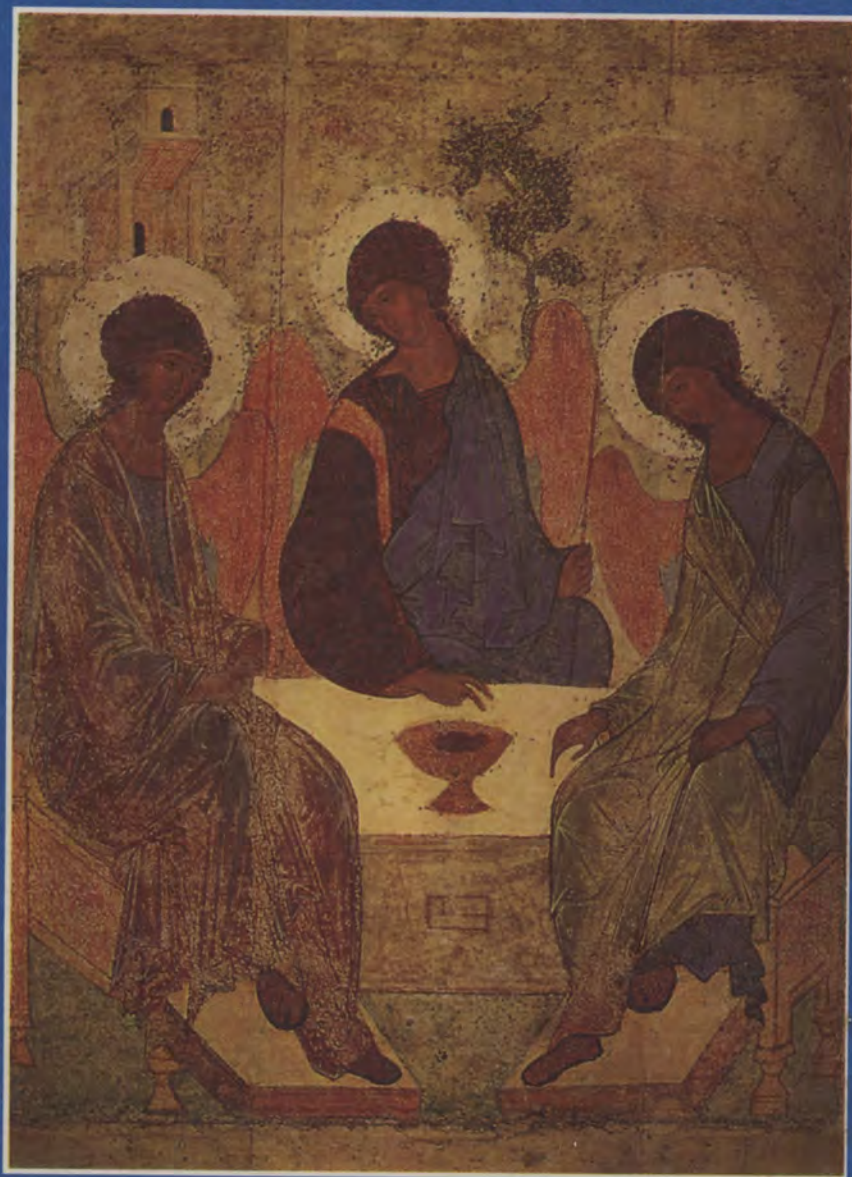

23/578

SCRIERI 2

Teologul Profesor DUMITRU STĂNILOAE

TEOLOGIA DOGMATICĂ ORTODOXĂ

(I)

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

unei înțelegeri fixe a cărui apă se mișcă în niște margini, ci numai râul care curge mereu mai departe (în sus), dar între margini care-i asigură curgerea. Spiritualitatea creștină răsăriteană, cu dogmele ei deschise spre infinit, cu rânduile purificatoare de patimi și susținătoare ale rugăciunii, este cea mai bună metodă atât pentru dobândirea adevăratei libertăți întru Dumnezeu, cât și pentru progresul în cunoașterea și comuniunea prin experiență a lui Dumnezeu și a semenilor; este cea mai bună metodă prin care se asigură înaintarea pe linia voită și de providența lui Dumnezeu, care a ajuns la lucrarea ei cea mai înaltă în Hristos. Căci ea se revelează în Hristos ca un plan și ca o lucrare reală în vederea mântuirii și îndumnezeirii creației în El.

CUPRINS

<i>Precuvântare</i> , de P.F. Patriarh Teoctist	1
<i>Prefața autorului</i> (la ediția I)	5

INTRODUCERE

REVELAȚIA DUMNEZEIASCĂ, IZVORUL CREDINȚEI CREȘTINE. BISERICA, ORGAN ȘI MEDIU DE PĂSTRARE ȘI FRUCTIFICARE A CONȚINUTULUI REVELAȚIEI

<i>I. Revelația naturală ca bază a credinței naturale și a unui sens al existenței</i>	9
<i>II. Revelația supranaturală ca izvor al credinței creștine</i> ..	24
A. Revelația supranaturală – confirmare și completare a credinței naturale	24
B. Convergența și deosebirea celor două Revelații	31
a. Înțelesul obiectiv al Revelației naturale. b. Revelația supranaturală ca precizare a celei naturale. c. Revelația supranaturală ca ieșire mai directă în evidență a lui Dumnezeu. d. Revelația supranaturală în acte. e. Actele Revelației supranaturale în Vechiul și Noul Testament. f. Actele supranaturale și ridicarea spirituală maximă a naturii umane în Hristos. g. Actele supranaturale ale lui Hristos și progresul Revelației. h. Caracterul profetic al Revelației. i. Împlinirea planului de mântuire în Hristos.	
C. Lucrarea Cuvântului lui Dumnezeu și a Duhului Sfânt în desfășurarea Revelației dumnezeiești	40
<i>III. Lucrarea lui Hristos și a Duhului Sfânt, de păstrare a Revelației în eficiență, prin Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în cadrul Bisericii</i>	49
A. Modurile de păstrare a Revelației supranaturale	53
1. Sfânta Scriptură și legătura ei cu Biserica prin Sfânta Tradiție	53

2. Sfânta Tradiție și legătura ei cu Biserica și cu Scriptura	59
B. Biserica, organul de păstrare și fructificare a Revelației . . .	65
1. Biserica, organul de păstrare a Revelației	65
2. Dogmele ca expresie doctrinară a planului de mântuire revelat și realizat de Dumnezeu în Hristos și extins și fructificat prin Biserică	72
a. Dogmele ca adevăruri revelate ale credinței mântuitoare. b. Dogmele, păstrate, propovăduite, aplicate sau fructificate, explicate și definite de Biserică. c. Dogmele sunt necesare pentru mântuire. d. Dogmele, expresii ale planului de mântuire și îndumnezeire a omului în Iisus Hristos. e. Fundamentul dogmelor: Sfânta Treime – comuniune a iubirii desăvârșite. f. O altă dogmă a iubirii. Dogma unirii celor două firi în Hristos și legătura ei cu dogma Sfintei Treimi. g. Raportul între Sfânta Treime și Înviere, sau între izvorul mântuirii și ultima împlinire a ei. h. Dogma recapitulării eterne în Hristos, operată prin Duhul.	
3. Teologia ca slujire bisericească de explicare și aprofundare a dogmelor sau a planului de mântuire și de înviore a lucrării slujitoare a Bisericii	94
a. Caracterul definit al formulelor dogmatice și explicația lor teologică interminabilă. b. Teologia și învățătura bisericească. c. Responsabilitatea teologiei pentru viața bisericească și pentru progresul ei spiritual.	

PARTEA ÎNTĂI
 ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ ORTODOXĂ
 DESPRE DUMNEZEU

1. Trei moduri ale cunoașterii lui Dumnezeu și atribuțiile Lui	115
A. Cunoașterea rațională și cunoașterea apofatică a lui Dumnezeu. Legătura dintre ele	115
1. Nedespărțirea cunoașterii raționale și apofatice a lui Dumnezeu	115
2. Deosebirea între cunoașterea rațională și cea apofatică	123

3. Dinamismul cunoașterii lui Dumnezeu și transparența oricărui concept despre Dumnezeu	129
B. Cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții	143
II. Ființa și atributele lui Dumnezeu	150
A. Atributele și lucrările necreate ale lui Dumnezeu în general. Raportul lor cu ființa Lui	150
1. Dumnezeu ni Se comunică prin lucrările Sale necreate	153
2. Sensul caracterului "de sine" al atributelor divine și supra existența lui Dumnezeu	155
3. Caracterul apofatic al lui Dumnezeu ca realitate personală supraexistentă	161
4. Existența prin Sine – izvorul a toată existența	164
B. Atributele legate de supraesența lui Dumnezeu și participarea creaturilor la ele	167
1. Infinitatea lui Dumnezeu și participarea creaturilor mărginite la ea	167
2. Simplitatea sau unitatea lui Dumnezeu și participarea la ea a creaturii compuse	171
3. Eternitatea lui Dumnezeu și timpul ca interval între El și creatură și ca mediu de creștere a creaturii spre participarea la ea	177
a. Eternitatea lui Dumnezeu – plenitudine a comuniunii treimice. b. Eternitatea lui Dumnezeu poartă în ea posibilitatea timpului. c. Creatura câștigă eternitatea prin mișcarea ei spre Dumnezeu, în timp. d. Eternitate, timp, eon. e. Timpul, ca interval între chemarea lui Dumnezeu și răspunsul nostru. f. Numai depășind timpul, nu evitându-l, ajungem în eternitate. g. Timpul căzut din raza eternității divine este o imobilitate chinuitoare. h. Temporalitatea umplută de eternitate în Hristos și legătura Lui cu noi.	
4. Supraspațialitatea lui Dumnezeu și participarea creaturilor spațiale la ea	205
a. Spațiul, ca mediu al comuniunii cu baza în Sfânta Treime. b. Spațiul este distanța legată de durata temporală și amândouă se cer depășite ca interval între apelul	

lui Dumnezeu la iubire și răspunsul nostru. *c.* Durata și distanța se înving prin spirit. *d.* Spațiul, ca mediu de comuniune a lui Dumnezeu cu noi. *e.* Lumea, un sistem de rațiuni unificate în om și mai ales în Hristos.

5. Atotputernicia lui Dumnezeu și diferitele puteri ale făpturilor, datorită participării la ea 220

a. Atotputernicia este puterea unei persoane de a face toate câte vrea. *b.* Atotputernicia, ca rezervă de tot mai mari daruri ale lui Dumnezeu către creatură, după ce prin creație a extins binele comuniunii în afară de Sine. *c.* Accentul pus în Răsărit pe Dumnezeu ca atotțitor și mai puțin ca atotputernic. *d.* Puterea lui Dumnezeu arătată în mod culminant în Învierea lui Hristos.

C. Atributele lui Dumnezeu legate de spiritualitatea Lui și participarea creaturii la ele 235

1. Atotștiința și înțelepciunea lui Dumnezeu și participarea creaturilor raționale la ele 236

a. Atotștiința lui Dumnezeu. *b.* Cunoașterea lui Dumnezeu prin unire presupune caracterul de persoană al celui ce cunoaște și al lui Dumnezeu. *c.* Dumnezeu le preste pe toate, dar nu le predetermină, ținând seama de libertatea făpturilor. *d.* Cunoașterea lui Dumnezeu de către noi, în Hristos. *e.* Înțelepciunea lui Dumnezeu.

2. Dreptatea și mila lui Dumnezeu 256

a. Dumnezeu cel drept în raporturile personale treimice nu poate să nu fie drept și în raportul cu creaturile Sale. *b.* Dacă în ordinea socială nedreptatea se datorează altora, în cea spirituală ea se învinge prin lupta cu sine însuși. *c.* Dreptatea desăvârșită înfăptuită în Hristos.

3. Sfințenia lui Dumnezeu și participarea noastră la ea 265

a. Sfințenia e atributul transcendenței ca persoană. *b.* Creștinismul a desființat virtual granița între sacru și profan, deschizând tuturor accesul la sfințenie. *c.* Sfințenie și transparentă. *d.* Sfințenia este legată de jertfă și are caracter interpersonal. *e.* Sfințenia vine de la Persoana absolută. *f.* Sfințenia este realizarea deplină a umanului. *g.* În delicatețea sfântului se simte puterea lui Dum-

nezeu. *h.* Sfințenia își are izvorul în tripersonalitatea lui Dumnezeu și în Hristos.

4. Bunătatea și iubirea lui Dumnezeu și participarea noastră la ele 286

III. Sfânta Treime, structura supremei iubiri 293

A. Taina Sfintei Treimi, în general 293

1. Implicarea Sfintei Treimi în iubirea divină 293

2. Sfânta Treime, baza mântuirii noastre 296

3. Reflexe ale Sfintei Treimi în creație 299

4. Sfânta Treime, taina perfecte unități a Persoanelor distincte 300

a. Deosebirea între deoființimea divină și cea umană.

b. Ființă și Persoane în Sfânta Treime. *c.* Fiecărui Subiect treimic îi sunt interioare Celelalte două.

B. Intersubiectivitatea divină 312

1. Intersubiectivitatea treimică, ca lipsă a oricărei pasivități în Dumnezeu 312

2. Intersubiectivitatea treimică, putință a înlocuirii reciproce a Eu-rilor 316

C. Purcederea Sfântului Duh din Tatăl și relația Lui cu Fiul 318

1. Treimea Persoanelor, condiție a deplinului lor caracter personal și a comuniunii depline 318

2. Treimea Persoanelor, condiție a menținerii distincte a persoanelor în comuniune. Contrazicerea ei prin Filioque 322

3. Treimea Persoanelor divine, condiția unei depline bucurii a Fiecăreia, de Celelalte 330

PARTEA A DOUA

LUMEA, OPERĂ A IUBIRII LUI DUMNEZEU DESTINATĂ ÎNDUMNEZEIRII

I. Crearea lumii văzute 337

A. Crearea lumii văzute și a omului, în general 337

1. Crearea lumii și solidaritatea omului cu semenii lui și cu natura 337

2. Crearea din nimic, în timp	342
a. Expresia biblică 'la început' indică prima unire a lui Dumnezeu cu timpul. b. Timp, eon, eternitate eonică. c. Creația din nimic.	
3. Motivul și scopul creației	352
4. Lumea ca dar al lui Dumnezeu și crucea pusă pe acest dar	354
5. Lumea, operă rațională a lui Dumnezeu, pe măsura rațiunii umane în progres continuu spre sensuri tot mai înalte ale ei	360
a. Rațiunile stricte ale lucrurilor și sensurile lor. b. Rațiunile lucrurilor și rațiunea umană. c. Rațiunile lucrurilor și cuvintele, ca mijloc al dialogului nostru cu Dumnezeu. d. Rațiunile lucrurilor și sensul lor în comuniunea noastră cu Dumnezeu.	
6. Virtualitățile alternative ale raportului omului cu lumea. Responsabilitatea lui în a le actualiza pe cele mai folositoare pentru creșterea spirituală a lui și a semenilor lui	374
a. Omul adaptează în mod liber legile naturii la sensurile din ce în ce mai înalte ale vieții. b. Progresul spiritualului uman și al lumii prin raporturile lor întreolaltă.	
7. Factorii care actualizează virtualitățile multiple și alternative ale lumii	380
a. Primul factor al acestei actualizări: unirea între suflet și trup. b. Trupul este interior spiritului; de aceea se poate vorbi de o non-obiectivitate a trupului; c. Plasticizarea chipurilor rațiunilor divine, ca creare a lumii, sau ca aducere la existență a lor. d. Lumea ca operă a libertății divine.	
B. Crearea omului	391
I. Constituția omului	391
a. În trupul omenesc raționalitatea plasticizată își atinge maxima complexitate. b. Sufletul și trupul încep să existe deodată. c. Unirea între suflet și trup e atât de deplină, că ele formează o singură fire, superioară na-	

d. Inserarea sufletului în trup nu poate fi decât opera unui Creator liber.	
2. Omul, creat printr-un act special al lui Dumnezeu	405
a. Chipul lui Dumnezeu ca înrudire și relație specială a omului cu Dumnezeu. b. Omul ca chip al lui Dumnezeu tinde spre absolut, care e persoană. c. Chipul tinde spre asemănarea cu Dumnezeu sau spre îndumnezeire. d. Dezvoltarea chipului în asemănare, prin comuniune. e. Chipul lui Dumnezeu în noi: misterul negrăit al ființei noastre, trăit în comuniune și legat de Sfânta Treime. f. Persoanele, natura lor comună și baza lor în Sfânta Treime. g. Omul ca chip special al Cuvântului, dezvoltat prin Duhul Lui.	
3. Starea primordială	427
a. Paradoxul libertății. b. Ambivalența nesticăciunii și a nemuririi primordiale.	
II. Crearea lumii nevăzute. Lumea duhurilor netrupești	437
A. Îngerii buni și rolul lor în progresul spiritual al naturii umane	437
1. Solidaritatea lumii îngeresti și omenești	437
2. Superioritatea îngerilor și misiunea specială a oamenilor	445
3. Cum cunosc îngerii pe Dumnezeu	449
4. Transmiterea reciprocă a cunoașterii îngeresti și omenești	451
5. Ierarhia îngerească	465
B. Îngerii căzuți și rolul lor în căderea omului și în susținerea răului în lume	470
1. Începutul răului în creație	470
2. Puterea și slăbiciunea răului, sau a duhurilor care susțin răul	473
3. Motivul căderii unei părți dintre îngeri	476
4. Contribuția demonilor la căderea oamenilor și războiul lor continuu împotriva acestora	479
5. Lucrearea duhurilor rele în lume	481

III. Căderea protopărinților și urmările ei	486
1. Cât a durat starea primordială?	486
2. Înțelesul pomului cunoștinței binelui și răului și al pomului vieții	489
3. Caracterul ambiguu, contradictoriu și amăgitor al stării căzute a omului	493
4. Cunoașterea binelui prin practicarea lui în comuniune	500
5. Concluzii generale	505
IV. Providența dumnezeiască și desfășurarea planului de mântuire și îndumnezeire a lumii	511

Redactor (ed. a III-a): ANIȘOARA BERBECE
Tehnoredactor: Protos. VARTOLOMEU BOGDAN
Format 16/61x86. Coli de tipar 33 1/4. Comanda nr. 193

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Intrarea Miron Cristea nr. 6; 040162 București
Telefon 4067193; 4067194
Fax: 3360059